

INTERVIEW MET SILKE HUYSMANS EN HANNES DEREERE

SILKE HUYSMANS EN HANNES DEREERE | MINING STORIES

Theatermaakster Silke Huysmans werd geboren in Brazilië. Toen de stad waar ze woonde getroffen werd door één van de grootste mijnrampen ooit, ging ze met Hannes Dereere terug en maakte een voorstelling over de gebeurtenis, maar vooral ook over de complexiteit van belangen die samenhangen met de ramp. “De afstand die je hebt tot een probleem maakt een groot verschil voor hoe je er naar kijkt.”

(c) Bart Dewaele

Het begon met een berichtje dat de dam was gebroken. Een gigantische hoeveelheid hevig vervuilde modder van de nabijgelegen mijn spoelde over verschillende dorpen heen om vervolgens in de 600 kilometer lange rivier Doce te stromen. Theatermaakster Silke Huysmans kent het gebied en woonde op enkele kilometer afstand van de plek waar de dam brak. Huysmans: “Mijn ouders leidden daar een project voor mensen met een geestelijke handicap. Wij woonden bovenaan de heuvel bij de kerk. Als kind waren die mijndammen deel van de natuur. Dat geldt voor alle bewoners daar. Maar als die dammen breken, dan spoelen ze alles mee.”

Toen het berichtje binnenkwam was Huysmans met haar artistieke partner Hannes Dereere aan het werken aan een voorstelling. Dereere: “Toen het bericht binnenkwam hebben we alles laten vallen en zijn dingen op gaan zoeken over de ramp. In eerste instantie niet om er direct iets mee te doen.” Maar hoe meer ze zich erin verdiepten, hoe groter de behoefte werd er toch artistiek mee aan de slag te gaan. Huysmans: “Rampen als deze komen in Brazilië vaker voor, alleen niet zo groot. En de thematiek van de zich steeds herhalende geschiedenis was iets waar we ons al mee bezig hielden.” Dereere: “In eerste instantie wilden we vanuit ons atelier in Brussel aan een project over de ramp werken. We verzamelden zoveel mogelijk informatie via internet. Maar twee weken na de ramp kwamen we al zo veel verhalen tegen: voor de mijnen, tegen de mijnen, wiens schuld is het eigenlijk? Het mijnbedrijf startte een pr-campagne waarin ze opriep om toch ook vooral hun kant van het verhaal serieus te nemen. Al die verschillende waarheden werden voor ons een belangrijk uitgangspunt.”

CHEMISCHE MODDER

De twee theatermakers besloten terug te gaan naar de regio waar Huysmans vroeger woonde om daar met bewoners te spreken. Huysmans: “Eenmaal daar werden we door iedereen aangeklampt, overal heen gestuurd. We mochten bij uitzondering onder politie-escorte het verwoeste dorp Bento Rodrigues bezoeken. De burgemeester kwam langs.” Zo, sprekend met bewoners en met experts, ontstond langzaam zicht op een onderwerp waarin grote macro-economische trends – zoals de prijs van grondstoffen – op complexe wijze ingrijpen in individuele levens. Zo zijn de mijnen voor Brazilië enorm belangrijk. Dereere: “Er zijn verschillende manieren om te mijnen, maar hoe goedkoper, hoe vervuilender. Als de grondstofprijzen op de wereldmarkt bovendien laag zijn, wordt er nog goedkoper gemijnd en met veel meer risico. Die goedkope methode levert enorme hoeveelheden chemische modder op die bewaard worden achter gigantische dammen. Daar liggen vaak dorpjes achter.” Huysmans: “De vorige generatie dorpsbewoners hadden al voorspeld dat zo’n ramp zou kunnen gebeuren. Er waren mensen die al niet meer in het dorp durfden te komen. En toch raakt zo’n dorp gewend aan het gevaar. Er heerst een gevoel van valse veiligheid. Dat vond ik wel herkenbaar, ook voor ons hier in Europa.”

Niet onbelangrijk is dat die bedreigde dorpen economisch afhankelijk zijn van het mijnbedrijf. Huysmans: “Terwijl de nasleep van die ramp nog voortduurt, vertrouwen mensen toch nog steeds op het bedrijf.” Dereere: “Omdat ze leven bij de gratie van dat bedrijf. Daarom willen ze wel met hun werkgever verder. Dat kun je van op afstand nauwelijks begrijpen, maar als je met ze praat vertellen ze je dat ze wel drie kinderen eten moeten geven.

De afstand die je hebt tot een probleem maakt een groot verschil voor hoe je er naar kijkt.”

STEMMENCOLLAGE

Al die gesprekken en de interviews met experts die de twee hielden, leverden een schat aan materiaal op. Dereere: “We hadden er wel duizenden-voorstellen van kunnen maken. Maar onze belangrijkste vraag was: hoe brengen we dat materiaal het beste tot leven. We wilden ons niet op de ramp zelf focussen of op de schuldvraag. Maar wel op de complexiteit van wat er achter die ramp steekt.” Huysmans: “De vorm van de voorstelling komt dan ook voort uit het idee dat we die complexiteit willen meegeven. We tonen geen beelden, omdat juist beelden sturend zijn. Een beeld van een verwoest dorpje heeft een emotionerend effect. En dat wilden we er nu juist niet insteken omdat het de inhoud zou beïnvloeden.”

De uiteindelijk voorstelling is een stemmencollage waarin, aangestuurd door Huysmans, getuigen en experts op band vertellen. Huysmans: “De personages snijden steeds een onderwerp aan – bijvoorbeeld: herinneringen, of economie -, maar eenmaal geïntroduceerd blijven ze meepraten over de andere onderwerpen. Zo ontstaat een waaier, een accumulatie aan stemmen die apart, maar toch samen spreken. En zo steeds meer lagen leggen.”

Speelt haar persoonlijke band met het dorp nog een rol in de voorstelling? Huysmans: “In de voorstelling ben ik Silke die toevallig een persoonlijke link heeft met de ramp en al die stemmen samen wil brengen voor het publiek, maar die daar haar eigen verhaal niet in wil steken. Ik spreek dan ook niet tijdens de voorstelling.” Dereere: “Dat was een bewuste keuze, we wilden de thematiek niet te subjectief benaderen en verschillende perspectieven op het thema laten zien. Maar tegelijkertijd is Silke wel degene die de verhalen selecteert, die keuzes maakt. Zo neemt ze op een bepaalde manier ook de rol van manipulator op zich, want uiteindelijk bepaalt zij wel wat er gezegd wordt.”